

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่จะนำมากล่าวถึงมีดังนี้.-

1. ประวัติของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. ความหมายของการนิเทศการศึกษา
3. บทบาทของศึกษานิเทศก์
4. หน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์
5. หลักการนิเทศการศึกษา
6. เทคนิคการนิเทศการศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานนิเทศการศึกษาทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ประวัติของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

งานนิเทศการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรุงเทพมหานคร ยังเป็นการบริหารส่วนท้องถิ่น ที่เรียกว่า เทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี ในระยะเริ่มแรกแห่งการก่อตั้งหน่วยงานนี้ ได้จัดเป็นเพียงแผนกหนึ่งในกองการศึกษาของเทศบาลทั้งสอง ส่วนการดำเนินงานในขณะนั้น ยังเป็นไปอย่างไม่เป็นระบบ ไม่มีหลักการ ทั้งยังไม่มีกำหนดขั้นตอนและเป้าหมายการทำงานที่แน่นอน งานที่เป็นหลักส่วนใหญ่จะเป็นงาน - สหกรณ์ออมทรัพย์ครู และเจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งที่ทำงานในค่านสหกรณ์ก็คือ ครูที่ทำหน้าที่นิเทศนั้นเอง ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่จะเป็นครูทางนาฏศิลป์ หัตถศึกษา และพลานามัย ทางด้านวิชาการมักจัดให้มีการอบรมครูประจำการ เป็นรายวิชา สรุปได้ว่า งานนิเทศการศึกษาในยุคสมัยนั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับนับถือจากบรรดาครูและผู้บริหารโรงเรียนเท่าที่ควร

ในปี พ.ศ. 2509 ได้เริ่มจัดให้มีการสอบคัดเลือกศึกษานิเทศก์ในหมวดวิชาต่าง ๆ

เพื่อทำหน้าที่นี้เทศโรงเรียนในสังกัด ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงอีกขั้นหนึ่ง ที่แต่เดิมได้ใช้วิธีคัดเลือกเอาไปจากครู งานนิเทศการศึกษาจึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้น แม้งานในค่านนี้จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารนักในช่วงระยะเวลานี้

ต่อมาได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร จึงเป็นผลให้ระบบการบริหารพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 25 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2514 โดยให้รวมจังหวัดพระนครและธนบุรี เข้าเป็นจังหวัดเดียวกัน เรียกว่า "นครหลวงกรุงเทพธนบุรี" และให้รวมเทศบาลนครกรุงเทพกับเทศบาลนครธนบุรี เข้าเป็นหน่วยงานบริหารเดียวกัน เรียกว่า "เทศบาลนครหลวง" ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในด้านการจัดการปกครองท้องถิ่น แต่เพียงอีกประมาณ 1 ปีต่อมา เทศบาลนครหลวงก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การปกครองบริเวณนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ไม่อาจปกครองในรูปของเทศบาลได้ แม้รัฐบาลจะพยายามให้อำนาจแก่เทศบาลนครหลวงมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการจัดสรรตัวผู้บริหารที่มีขีดความสามารถสูง ให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และนายกเทศมนตรีในขณะเดียวกัน ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานได้มากนัก ในที่สุดคณะปฏิวัติจึงได้จัดตั้งกรุงเทพมหานครขึ้น ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2515 เป็นผลให้งานในทุกระดับหน่วยมีการเปลี่ยนแปลงไปอีก ทั้งในรูปของการจัดหน่วย หน้าที่ ภารกิจ สายงานทั้งในด้านการบริหารและการปกครองบังคับบัญชา ตลอดจนตัวบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ด้วย ส่วนงานนิเทศการศึกษาซึ่งเดิมมีฐานะเป็นเพียงแผนกเล็ก ๆ ขึ้นกับกองการศึกษา มีโรงเรียนในความรับผิดชอบไม่ถึง 100 โรงเรียน ต่อมากองการศึกษาในยกฐานะเป็นฝ่ายการศึกษาและบริการชุมชน งานนิเทศการศึกษาก็ขึ้นตรงกับกองวิชาการ ต้องรับผิดชอบโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 150 โรงเรียน จากนั้นจึงได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 22 มีนาคม 2517 ให้จัดระเบียบราชการด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานครเสียใหม่ เป็น "สำนักการศึกษา" งานนิเทศการศึกษาจึงได้มีการปรับปรุงและขยายขอบเขตความรับผิดชอบของงานกว้างขวางออกไปอีก จึงยกฐานะขึ้นเป็นหน่วยศึกษานิเทศก์ มีฐานะเทียบเท่ากอง มีโรง

เรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบประมาณ 400 โรงเรียน ในช่วงนี้นับได้ว่าการปฏิบัติงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ได้เป็นไปอย่างมีระบบ มีการกำหนดขั้นตอน เป้าหมายและมีหลักการและขอบข่ายในการปฏิบัติงานที่แน่นอนขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2518 ได้กำหนดให้มีการสอบคัดเลือกเอาผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เข้ามาปฏิบัติงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร มากขึ้น¹

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ทัศนะหรือข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายรูปแบบ ซึ่งแตกต่างกันออกไป ดังพอจะสรุปสาระสำคัญได้โดยสรุป ดังนี้

ฮาโรลด์ พี อัดัมส์ และ แฟรงค์ จี คิคกี้ (Harold P. Adams and Frank G. Dickey) เน้นว่า "การนิเทศการศึกษาเป็นบริการที่เกี่ยวกับการสอนและการปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น"²

โทมัส เอช บิ๊ก และ โจเซฟ จัสต์แมน (Thomas H. Briggs and Joseph Justman) ให้ความหมายว่า "การนิเทศการศึกษา คือ การประสานงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้กำลังใจและชี้แนวทางให้ครูมีความเจริญอกงามในอาชีพ"³

¹ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, หน่วยศึกษานิเทศก์, "ประวัติหน่วยศึกษา - นิเทศก์" (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา, ม.ป.ป.) (อัครสำเนา.)

² Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervision (New York : American Book Co., 1953), P.5.

³ Thomas H. Briggs and Joseph Justman, Improving Instruction Through Supervision (New York : Macmillan Co., 1954), P.4.

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน และ ลีโอ เจ บรุคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner) . วามคิดว่า "การนิเทศการศึกษาคือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการ เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการแก่เด็ก"¹

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในด้านการแนะนำครู หรือผู้อื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา การนิเทศการศึกษาช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพการศึกษา ช่วยพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ช่วยเลือกและปรับปรุงเนื้อหาของการสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน และช่วยเลือกและปรับปรุงการประเมินผลการสอน²

รอส แอล นีคเลย์ และ เอ็น อีแวน (Ross L. Neagley and N. Evans) โคลสรุปว่า "การนิเทศการศึกษาในโรงเรียนสมัยใหม่ คือการกระทำที่เป็นประชาธิปไตยมุ่งให้เกิดผลบวก ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอนในชั้นเรียน"³

¹ William H. Burton and Leo J. Brueckner, Supervision : A Social Process, 3d ed. (New York : Appleton - Century Company, 1955), P.11.

² Carter V. Good, Dictionary of Education (New York : McGraw - Hill Book Co., 1959), P.539.

³ Ross L. Neagley and N. Evans, Handbook for Effective Supervision of Instruction (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, 1964), P.2.

คิมบอลล์ ไวส์ (Kimball Wiles) การนิเทศการศึกษาในแนวความคิดของไวส์ "เป็นการช่วยเหลือให้การเรียนการสอนพัฒนาไปในแนวที่ดี"¹ และ วิลลาร์ด เอส.เอลสบรี (Willard S.Elsbree) ให้ความหมายว่า "การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น"²

นักการศึกษาของไทยหลาย ๆ ท่าน ได้แสดงทัศนะและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สาย ภาณุรัตน์ ให้ความหมายว่า "การนิเทศการศึกษา คือความพยายามอย่างใดอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทั้งด้านการเรียนและการสอน"³

การนิเทศการศึกษาในทัศนะของ พงษ์ หันนาคินทร์ นั้น เห็นว่า "มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษาไม่ใช่การบังคับหรือคอยจับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน จึงต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งมนุษยสัมพันธ์"⁴

¹ Kimball Wiles, Supervision for Better School, 3d ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, 1967), p. 10.

² Willard S. Elsbee et al., Elementary School Administration and Supervision, 3d ed. (New York : American Book Co., 1967), P.139.

³ สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร", คู่มือนิเทศการศึกษา 2508 (กรุงเทพมหานคร : แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 11.

⁴ พงษ์ หันนาคินทร์, หลักบริหารโรงเรียน (พระนคร : วัฒนาพานิช, 2513), หน้า 148.

การนิเทศการศึกษา หมายถึง "การปรับสิ่งต่าง ๆ ที่มต่อการเรียนให้ดีขึ้น"¹
เป็นแนวความคิดของ นางฉลิษฐ์ สุมาวงศ์

ส่วน พนม แก้วกำเนิด กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ การช่วยให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานใดตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ"²

จากทัศนะและแนวความคิดของนักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาได้ว่า หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาในการแนะนำครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้จักปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

บทบาทของศึกษานิเทศก์

นักการศึกษาต่างก็ให้ความหมายของคำว่า "บทบาท" ไปตามแนวความคิดและทัศนะของตน แม้จะไม่เหมือนกันนัก แต่ก็มีความหมายที่ใกล้เคียงและเป็นแนวทางเดียวกัน ดังจะได้นำความหมายที่เคยมีผู้ให้ไว้มาพิจารณาประกอบเพื่อหาความหมายที่พอจะสรุปได้เป็นกลาง ๆ ดังนี้

ริชาร์ด แมคโคเนล และ เจมส์ เอช. เชลเลนเบิร์ก (Richard R. Macdonald and James H. Schellenberg) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า หมายถึง ความ

¹ นางฉลิษฐ์ สุมาวงศ์ และคนอื่น ๆ , การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2516), หน้า 1.

² พนม แก้วกำเนิด, "การนิเทศการศึกษา", เอกสารประกอบการบรรยายวิชาหลักการนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 2. (อัคราเนาว์)

สัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรม อันเป็นที่คาดหวังโดยสมาชิกของสังคมที่มีต่อบุคคลนั้น"¹

ส่วน ภิญโญ สาร กล่าวว่ "บทบาท หมายถึง หน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำ และบรรดาสัททิต่าง ๆ ที่ไ้มาพร้อมกับตำแหน่ง"²

นอกจากนี้ ทองคุณ หงส์พันธ์ ให้ความหมายว่า "บทบาท หมายถึง กิจกรรรมที่ เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงานโดยตรง และการงานพิเศษที่ควร จะต้องกระทำ"³

เท่าที่พิจารณาจากแนวความคิดของนักการศึกษาทั้งสามท่านนี้ พอสรุปความหมาย ของคำว่า "บทบาท" หมายถึง "กิจกรรมที่ต้องรับผิดชอบและปฏิบัติตามหน้าที่เป็นประจำ หรือ ปฏิบัติเป็นพิเศษเฉพาะกรณี"

การปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นในตำแหน่งหรือหน้าที่ใดก็ตาม ย่อมจะต้องมีบทบาทเฉพาะ ของตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น ๆ อยู่ แม้ศึกษานิเทศก์เองก็มีบทบาทต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานที่ต้อง รับผิดชอบให้เป็นไปตามหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นงานประจำหรืองานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับ บัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงานเป็นพิเศษ การทำหน้าที่นี้เทศการศึกษานั้น พึงสังวรณไว้เสมอว่า

¹Richard R.Macdonald and James H.Schellenberg, ed. Selected Reading and Projects in Social Psychology(New York: Random House, 1971), p.3.

² ภิญโญ สาร, บทบาทของศึกษานิเทศก์ (พระนคร : กองวางแผนการ ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2512), หน้า 1.

³ ทองคุณ หงส์พันธ์, "บทบาทของหัวหน้าฝ่ายปกครองและสวัสดิการของสถาบัน ฝึกหัดครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 7.

บทบาทของศึกษานิเทศก์ควรจะต้องสัมพันธ์กับความมุ่งหวังหรือความต้องการ ของบุคคลอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับครูใหญ่และครูในโรงเรียน ทั้งจักต้องพยายามศึกษาและทำความเข้าใจ ถึงความต้องการของแต่ละบุคคล เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่าย พยายามประสาน ประโยชน์โดยการให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความ มุ่งหมาย บทบาทของศึกษานิเทศก์ก็เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ ที่นักการศึกษาต่างก็ให้ทัศนะและ แนวความคิดไว้มากมายหลายประการ อาทิ

ไวล์ (Wiles) ไขะบุถึงบทบาทของศึกษานิเทศก์ไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นผู้ให้ความสนับสนุน (Supporting)
2. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (Assisting)
3. เป็นผู้มีส่วนร่วม (Sharing) ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมากกว่า การแนะนำหรือสั่งการ แต่เพียงอย่างเดียว¹

ส่วน แดเนียล แทนเนอร์ และ ลอเรน แทนเนอร์ (Danial Tanner and Laurel Tanner) เห็นว่าศึกษานิเทศก์ควรมีบทบาท ดังนี้

1. จัดหลักสูตรใหม่ที่มีความสมดุลย์
2. กำหนดเป้าประสงค์ทางการศึกษา
3. จัดเตรียมการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
4. กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง²

¹ Wiles, Supervision for Better School, p.10.

² Danial Tanner and Laurel Tanner, Curriculum Development Theory into Practice (New York : McMillan Publishing Co., 1975), p.623 - 665.

สำหรับ วินัย เกษมเศรษฐ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของศึกษานิเทศก์ว่า อย่างน้อย
ควรจะมีสิ่งเหล่านี้

1. เป็นผู้นำของกลุ่มบุคคล
2. เป็นผู้สร้างขวัญและส่งเสริมให้มีความเจริญงอกงามในอาชีพ
3. เป็นผู้บริหารในทางปรึกษาหารือ
4. เป็นผู้ประสานงาน
5. เป็นผู้พัฒนาและผู้ใช้หลักสูตร ในระดับท้องถิ่น
6. เป็นผู้อำนวยความสะดวก¹

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดบทบาทของศึกษานิเทศก์ ไว้คือ

1. เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน
2. ทำงานร่วมกับครู คำนึงการเรียนการสอน
3. การเยี่ยมเยียนและสังเกตการสอนของครู
4. การติดตามผลการใช้หลักสูตร
5. การประเมินผลการใช้หลักสูตร²

สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์ ควรมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสร้าง
สรรให้ครูเกิดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงการเรียนการสอน
กรมสามัญศึกษา กรมส่งเสริมการศึกษา กรุงเทพมหานคร ๒๕๒๑

¹ วินัย เกษมเศรษฐ์, "บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์", ประมวลบทความ
การนิเทศการศึกษาปี 2521 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา,
2521), หน้า 107 - 109.

² กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา 2521
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 16 - 19.

การพัฒนาหลักสูตร การประเมินผลและการติดตามผลการใช้หลักสูตรด้วย

หน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์

หน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์นั้น มีมากมายหลายประการ ซึ่งบรรดานักการศึกษา หรือท่านผู้รู้ทั้งหลายต่างก็มีข้อคิดและความคิดเห็นไปในคนละรูปแบบ มากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งควรแก่การสนใจที่จะศึกษาเพื่อทราบถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ จากแนวความคิดของท่านเหล่านั้นต่อไป ดังนี้

เชสเตอร์ คัมบลิว แฮร์ริส และ มาเรีย อาร์ โลบา (Chester W.Harris and Marie R.Liba) ได้สรุปหน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ ตามทัศนะของนักการศึกษาว่า หน้าที่ความรับผิดชอบพื้นฐานของศึกษานิเทศก์ คือการปรับปรุงการเรียนการสอน¹

วิลเลียม เอช ลูซิโอ และ จอห์นดี แมคเนील (William H.Licio and John D.McNeil)กล่าวว่า หน้าที่ของศึกษานิเทศก์มี 6 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning) ศึกษานิเทศก์ต้องรู้จักวางแผนปฏิบัติของตนเองและหมู่คณะ เพื่อพัฒนานโยบายทางการศึกษา
2. การบริหาร (Administration) ศึกษานิเทศก์ควรตัดสินใจทำงานด้วยตนเอง เพื่อความคล่องตัวของการปฏิบัติงาน
3. การนิเทศ (Supervision) ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการสอนให้ดีขึ้น

¹ Chester W.Harris and Marie R.Liba, ed. Encyclopedia of Education Research (New York : Macmillan Company, 1960), P.1442.

4. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) ศึกษานิเทศก์ต้องมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงหลักสูตร จัดทำคู่มือครูและช่วยเหลือแบบเรียนให้แก่โรงเรียน

5. การสาธิตการสอน (Demonstration Teaching) ศึกษานิเทศก์ควรสาธิตการสอนให้ครูดูโดยยกตัวอย่างหรือจัดให้บุคคลอื่นสาธิตให้ดู

6. การวิจัย (Research) ศึกษานิเทศก์ควรทำการวิเคราะห์ทัศนคติที่คล่องเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอน ด้วยวิธีการวิจัยอย่างมีระเบียบแบบแผน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวความคิดใหม่ ๆ และผลการวิจัยให้ครูทราบ¹

นอกจากนี้ มิลเดรด อี สแวร์ริงเจน (Mildred E. Swearingen) ได้สรุปหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ในปัจจุบันไว้ 8 ประการ คือ

1. ส่งเสริมการประสานงาน
2. ส่งเสริมการเป็นผู้นำ
3. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
4. ส่งเสริมด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญขึ้น
6. ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์สภาพการเรียนการสอน
7. ส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครู
8. สร้างขวัญให้กำลังใจครู ให้ครูรู้สึกมีความมั่นคง และประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน²

¹ William H. Lucio and John D. McNeil, Supervision : A Synthesis of Thought and Action (New York : McGraw - Hill Book Company, 1962), p.26.

² Mildred E. Swearingen, Supervision of Instruction: Foundations and Dimensions (Boston: Allyn and Bacon, 1962), p.42.

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M.Harris) ได้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ 10 ประการ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับการวางโครงสร้างหลักสูตร ทำประมวลการสอน โครงการศึกษา โดยกำหนดค้วผู้สอน ระยะเวลา และวางแผนวิธีการสอน ตลอดจนการสร้งเกณฑ์มาตรฐานและบรรจุนวญวิชาต่าง ๆ ลงในการสอน
2. จัดระบบการสอน โดยจัดทำหลักสูตรที่วางไว้มาใช้จัดกลุ่มนักเรียน และจัดวางตารางสอน
3. การคัดเลือกค้วผู้สอน โดยเลือกสรรให้เหมาะสมกับงาน มีการค้นหา สอบคัดเลือกและเก็บรักษาทะเบียนเกี่ยวกับค้วบุคลากร
4. การจัดอำนวยความสะดวก ออกแบบและจัดเตรียมบริบทที่ให้ความสะดวกและเหมาะสมกับค้วผู้สอน รวมถึงการจัดวางแผนอาคาร เรียงที่ถูกต้อง และมีเครื่องแสดงบอกถึงบริบทที่ทางการศึกษาให้หยิบใช้ได้ง่าย
5. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอน ตรวจสอบและคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. อบรมครูประจำการ โดยจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ครูเกิดความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพทางค้ววิชาการยิ่งขึ้น
7. การปรุมนิเทศสมาชิกใหม่ ใหญ่และเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นในการปฏิบัติงานเพื่อลดอุปสรรค และให้ทำงานได้ผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น
8. การบริการค้วอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย หลักการสอนของโรงเรียน เช่น การวางนโยบายให้ครูใ้รวมการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เพื่อมิให้กั้ขวางการสอนและการจัดบริการค้วต่าง ๆ ให้ครูใ้ใช้สมรรถภาพของงานได้เต็มที่
9. การพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน ด้วยการแจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ แสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชน และหลีกเลี่ยงอิทธิพลที่ไม่เหมาะสมของชุมชนอื่นจะมีผลต่อการสอน

10. การประเมินผลการเรียนการสอน จัดให้มีการประเมินผลในทุกแห่งที่จะมีผลโดยตรงต่อการสอน¹

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวว่า "หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ คือ "คอยดูแลไม่ให้ครูล่าสมัยด้วยการจัดประชุมหรือสัมมนา ผลิตเอกสาร วารสาร*ตรวจเยี่ยมโรงเรียน และช่วยกระตุ้นให้สมาคมครูมีการเคลื่อนไหวด้านวิชาการต่าง ๆ ตลอดเวลา"²

สุภาพร ราชากรกิจ ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

1. วางแผนงานร่วมกับครู ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนานโยบายการศึกษา ร่วมวางแผนโครงการดำเนินงานให้บรรลุผล โดยทำหน้าที่ปรึกษา และแนะนำจัดปัญหาของครูแต่ละคน
2. ร่วมมือค้ำบริหาร ช่วยในการตัดสินใจดำเนินการ และแนะแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา
- ✓ 3. จัดให้มีการประชุมปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูแสวงหาวิชาการใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงวิธีสอน
- ✓ 4. จัดพัฒนาหลักสูตร ของโรงเรียน โดยช่วยคณะครูทั้งวัตถุประสงค์ของการสอนทุกวิชา เลือกประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้เด็ก เลือกวิธีสอนและอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสม
5. จัดการเกี่ยวกับสารคดีวิธีการสอน และการให้อุปกรณ์การสอนการใช้นั่งสื่อ - แบบเรียนรวมถึงเอกสารทางวิชาการ

¹ Ben M. Harris, Supervision Behavior in Education (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1963), pp.13 - 14

² ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ความสำเร็จและความล้มเหลว (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, 2514), หน้า 195.

✓6. ช่วยประสานงานทุกฝ่ายและจัดหาความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน

✓7. มีส่วนร่วมในการวัดผล และประเมินผลการศึกษา รวมทั้งวิจัยโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น¹

จากระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. นิเทศการสอนและการบริหารงานวิชาการ หรือเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการในสถานศึกษาที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ
2. ตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษา ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายระบุไว้
3. ศึกษาทดลองวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางวิชาการ ตลอดจนการบริหารการศึกษา
4. พิจารณาและพัฒนาหลักสูตรแบบเรียนหนังสือประกอบการเรียน แบบการสอนหรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
5. จัดทำคู่มือเอกสารวิชาการ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
6. ปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา โดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษา
7. จัดประชุมอบรม สัมมนาครูอาจารย์ หรือผู้บริหารการศึกษา เพื่อส่งเสริมงานด้านวิชาการ
8. ประเมินผลงานทางด้านวิชาการ

¹ สุภากร ราชากรกิจ, "การนิเทศการศึกษา", เอกสารทางวิชาการ หลักสูตร และการสอนระดับประถมศึกษา (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : วงศ์สว่างการพิมพ์, 2516), หน้า 76 - 77.

9. เสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา
10. งานอื่นที่ได้รับมอบหมาย¹

หน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

1. จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยในเขตที่รับผิดชอบและสรุปผลงานที่ได้ปฏิบัติ
2. นิเทศโรงเรียนในเขตที่รับผิดชอบ ในลักษณะดังนี้
 - 2.1 ออกเยี่ยมเยียนโรงเรียน หาข้อมูล และรวบรวมปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำโครงการช่วยเหลือทางวิชาการสำหรับโรงเรียนตามสถานะที่เป็นจริง
 - 2.2 ให้คำแนะนำและร่วมมือกับโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดระบบงานนิเทศขึ้นเองภายในโรงเรียน ภายในกลุ่มโรงเรียน และระหว่างกลุ่มโรงเรียน
 - 2.3 เสนอแนะหรือจัดการทดลองหรือจัดให้มีการสาธิตการสอนรูปแบบใหม่ เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติของโรงเรียน
3. พัฒนาการเรียนการสอน เน้นในค่านิยมคุณภาพบุคลากร และระบบการสอนที่มีคุณค่าโดยจัดการฝึกอบรมครูตามกลุ่มวิชาต่าง ๆ จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและแนวทางการปฏิบัติงานทางวิชาการซึ่งกันและกัน
4. ผลิตเอกสารทางวิชาการ เพื่อเผยแพร่แก่โรงเรียนและหน่วยงานอื่น เช่น กำหนดการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น
5. บริการสื่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดแนะนำวิธีใช้วัสดุอุปกรณ์ การเลือกอุปกรณ์ที่มีคุณค่าทางการศึกษา เสนอแนะแหล่งอุปกรณ์

¹ กรมสามัญศึกษา, ศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 4 - 5.

ที่จำเป็น รวมทั้งแนะนำและสาธิตวิธีผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ครูสามารถผลิตเองได้

6. ศึกษาคุณค่า ทดลอง และวิจัยเชิงปฏิบัติ เรื่องที่สัมพันธ์กับงานนิเทศการศึกษา
7. แนะนำการศึกษา โดยเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในด้านการแนะนำให้กับครู รวมทั้งแนะนำการศึกษาและอาชีพแก่นักเรียน ที่เรียนจบชั้นตัวประโยค
8. วัตถุประสงค์และประเมินผล โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จัดทำข้อสอบมาตรฐาน และนำผลที่ได้มาประเมิน จัดลำดับ นอกจากนี้ยังประเมินมาตรฐานโรงเรียน เพื่อปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น
9. เก็บรวบรวมสถิติ ข้อมูลต่าง ๆ จากโรงเรียนในเขตซึ่งแต่ละหน่วยรับผิดชอบ เพื่อให้ได้ตัวเลขที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ
10. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นด้วยความเข้าใจอันดี
11. ตรวจเยี่ยมโรงเรียนในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย¹

เมื่อได้พิจารณาถึงหน้าที่ของศึกษานิเทศก์แล้ว จะเห็นว่านอกเหนือจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ของศึกษานิเทศก์เองโดยถูกต้องแล้ว ยังมีหน้าที่อื่นแฝงอยู่ในตัวเองอีกหลายประการ อาทิ เป็นนักบริหาร โดยรู้จักวางแผนในการปฏิบัติงานทั้งของตนเองและของหมู่คณะ ตัดสินใจรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ย่อมเป็นผลให้การทำงานเกิดความคล่องตัวขึ้นกว่าปกติ เป็นนักวิชาการ โดยการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและควบคุมมาตรฐานการศึกษา รู้จักประสานประโยชน์ระหว่างครู เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา และชุมชนให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน รู้จักคุณค่าทดลองเกี่ยวกับการเรียนการสอนใหม่ประสิทธิภาพ เป็นแหล่งรวมความรู้ทั้งในด้านการเรียนและการสอน การแนะนำการศึกษา การวัดและประเมินผล ทั้งสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี

¹ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, หน่วยศึกษานิเทศก์, "สรุปงานประจำปีงบประมาณ 2522," หน้า 3 - 4.

หลักการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานในหน่วยงานทุกระดับ จะเป็นหน่วยงานของทางราชการ องค์กร รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้าง หรือร้านค้าของประชาชนก็ตาม หากมุ่งหวังจะต้องมีการวางระบบ และแผนงานให้ดี เช่น มีการจัดแบ่งส่วนและหน่วยงานให้เป็นสัดส่วน มีสายการปกครองบังคับบัญชา เป็นขั้นตอนให้ง่ายต่อการควบคุมและกำกับดูแล มีการวางระเบียบในการปฏิบัติให้เรียบร้อย ซึ่งรวมทั้งการออกระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เป็นแนวทาง สำหรับการปฏิบัติไว้อย่างแน่ชัด สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานได้เป็นแนวทางเดียวกันและบรรลุผลสำเร็จสมความมุ่งหมายโดยรวดเร็ว ง่ายต่อการปฏิบัติก็คือ ผู้ร่วมงานจะต้องมีและยึดถือหลักการที่กำหนดให้ปฏิบัติโดยเคร่งครัด

หลักการ หมายถึง กฎเกณฑ์ทั่วไป ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงพื้นฐาน ความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติจากสภาพการอย่างหนึ่งไปสู่สภาพการอีกอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะควบคุมกิจกรรมและวิธีการสำหรับการปฏิบัตินั้น ๆ¹

การปฏิบัติงานด้านการศึกษา นั้น มีจุดมุ่งหมายในการปรับปรุงการเรียน การสอนให้ดีขึ้น พัฒนาครู ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าในด้านวิชาชีพ ช่วย ในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา การเลือกเนื้อหาวิชา วิธีการสอน ตลอดจนวัดและประเมินผลการสอน หากพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว จะเห็นว่า การนิเทศการศึกษา นั้น เป็นส่วนช่วยพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ การปฏิบัติงานด้าน นิเทศการศึกษา จะประสบผลสำเร็จเพียงใด หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับศึกษานิเทศก์เป็นสิ่งสำคัญ หากเขาเหล่านั้นได้มีความตั้งใจและความแน่วแน่ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนประสบการณ์ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ และยึดถือหลักการ ในการนิเทศ

¹ A.S.Barr, W.H. Burton and L.J.Brueckner, Supervision Democratic Leadership in Improvement of Learning (New York: Appleton - Century - Crofts, 1947), p.45.

การศึกษาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานแล้ว ย่อมจะประสบผลสำเร็จอย่างมีท้องพึงสงสัยเลย หลักการในการนิเทศการศึกษาได้มีท่านผู้นี้ได้ให้แนวความคิดและทัศนะไว้อย่างต่าง ๆ กัน ดังนี้

บริกส์ และ จัสท์แมน (Briggs and Justman) ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ 14 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาคควร เป็นการ เสริมสร้างและเป็นการ สร้างสรรค์
2. การนิเทศการศึกษาคควร เป็นแบบ ประชาธิปไตย
3. การนิเทศการศึกษาคควร ใช้แหล่ง วิชาการ ต่าง ๆ ให้มากกว่าการนิเทศด้วยตนเองเพียงอย่างเดียว
4. การนิเทศการศึกษาคควร เน้นทาง คำนการ พัฒนาวิชาชีฟให้มากกว่าทาง คำนความ สัมพันธ์ส่วนตัว
5. การนิเทศการศึกษาคควร ให้เด็ก ใ้รับ ประโยชน์ตาม วัตถุประสงค์ของการศึกษา ให้มากที่สุด
6. การนิเทศการศึกษาคควร จะหาทาง พัฒนา ส่งเสริม ความ เจริญก้าวหน้าของครู ตามความสามารถของแต่ละบุคคล ให้มากที่สุด
7. การนิเทศการศึกษาคควร คำนึงถึง สวัสดิภาพของครู และ ความสัมพันธ์ของหมู่คณะ ให้มาก
8. การนิเทศการศึกษาคควร จะเริ่มต้น จากสภาพที่เป็นอยู่ และทำให้ดีขึ้น
9. การนิเทศการศึกษาคควร เป็นการ ส่งเสริม ความก้าวหน้าไปทีละน้อย และเป็นไป เรื่อย ๆ
10. การนิเทศการศึกษาคควร เป็นไปอย่างง่าย ๆ และไม่มีพิธีรีตอง
11. การนิเทศการศึกษาคควร จะเป็นการ ปรับปรุงให้เหมาะสมกับ ความสามารถ และ ทัศนคติของครู โดยไม่ทำให้ครู เกิดอคติ
12. การนิเทศการศึกษาคควร ใช้กลวิธีง่าย ๆ
13. การนิเทศการศึกษาคควร ตั้งอยู่บน หลักการ แห่ง เหตุผล

14. การนิเทศการศึกษา ควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและสามารถประเมินผลได้อัตโนมัติ และ ดีคิกกี (Adams and Dickey) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา เป็นการช่วยให้ครูรู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาเทคนิคไม่ควรกำหนดให้ครูทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งและไม่จำเป็นต้องคอยช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในการนิเทศควรมุ่งให้ครูคิดทำงานและตัดสินใจด้วยตนเองได้

2. การนิเทศการศึกษา เป็นการช่วยให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง มุ่งให้ครูเรียนรู้ว่าอะไร เป็นปัญหาที่กำลังประสบอยู่และจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร การช่วยให้ครูรู้จักแยกวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ใดนั้น จะเป็นแนวไปสู่การแก้ปัญหาได้ตรงจุดยิ่งขึ้น

3. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครู เกิดความรู้สึกมั่นคงและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ต้องอาศัยการให้กำลังใจครู ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการความปลอดภัย ต้องการงานที่ตนพอใจการทำให้ครูรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญจะทำให้ครูเกิดความมั่นใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น

4. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูคุ้นเคยรู้จักแหล่งวิชาการและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสอนได้ แหล่งวิทยากร วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมีคุณค่าต่อการเรียนการสอน ควรเสนอแนะให้ครูนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

5. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยเผยแพร่ กิจกรรมความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนให้ประชาชนทราบและเข้าใจ โรงเรียนจะต้องอาศัยแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น ศึกษาเทคนิคของทำหน้าที่เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียนโดยทั่วกัน

¹ Briggs and Justman, Improving Instruction Through Supervision, p.130 - 141.

6. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายตรงกัน แต่ครูย่อมมีอิสระในการคิดหาวิธีการ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายด้วยวิธีของตนเอง ศึกษานิเทศก์ควรใช้ภาษาง่าย ๆ แนะนำให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนจะต้องสอดคล้องสนองความต้องการของสังคม¹

เบอร์ตัน และ บรูคเนอร์ (Burton and Brueckner) ได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาคควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically)
 - 1.1 การนิเทศควร เป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์และนโยบายซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยเฉพาะ
 - 1.2 การนิเทศควร เป็นไปตามความเป็นจริงและกฎเกณฑ์เรื่องนั้น
 - 1.3 การนิเทศควรมีวิวัฒนาการ ทั้งด้าน เครื่องมือและวิธีการ โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน
2. การนิเทศการศึกษาคควร เป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific)
 - 2.1 การนิเทศควร เป็นอย่างมีลำดับ มีระเบียบและมีวิธีการในการศึกษาปรับปรุงและประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตของงานนั้น ทั้งนี้หมายรวมทั้งด้านกระบวนการนิเทศและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการนิเทศ
 - 2.2 การนิเทศควร ได้มาจากการรวบรวมและผลสรุปจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้องแน่นอนเชื่อถือได้ และมีระเบียบมากกว่าการสรุปจากความคิดเห็น
3. การนิเทศการศึกษา ควร เป็นประชาธิปไตย (Democratic)
 - 3.1 การนิเทศจะต้องเคารพในบุคคลและความแตกต่างของแต่ละบุคคลและพยายามส่งเสริมการแสดงออกของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่

¹ Adams and Dickey, Basic Principles of Supervision, pp. 22 - 23.

3.2 การนิเทศต้องเปิดโอกาสให้มีการร่วมมือและใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มากที่สุด

3.2 การนิเทศควรใช้อำนาจให้น้อยที่สุด และอำนาจนั้นจำเป็นจะต้องได้จากหมุ่คณะ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้ไปสู่เป้าหมาย

4. การนิเทศการศึกษา ควร เป็นการสร้างสรรค์ (Creative)

4.1 การนิเทศควรจะแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนาซึ่งความสามารถนั้นอย่างสูงสุด

4.2 การนิเทศควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มากที่สุด¹

เจน ฟรานเซท (Jane Franseth) ได้เสนอแนะหลักการนิเทศการศึกษาไว้ซึ่งกล่าวโดยสรุป มี 4 ประการ คือ

1. การนิเทศจะให้ได้ผลอย่างเต็มที่ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายแน่นอน โดยคณะครูและศึกษานิเทศก์ได้พิจารณาตกลงร่วมกัน

2. การนิเทศการศึกษา จะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง นั่นคือจะต้องให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่า จะให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือในเรื่องใดจึงจะเป็นที่ต้องการของเขา

3. การนิเทศการศึกษาที่ีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยืดหยุ่น และการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครูและจะต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

¹ Burton and Brueckner, Supervision ..., pp. 71 - 72.

4. การนิเทศการศึกษาจะให้ได้นผลควรใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ ในการแก้ปัญหา และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหาตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน¹

เกลน จี อาย (Glen G. Eye) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานมนุษย์สัมพันธ์แบบประชาธิปไตย บรรดาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาทั้งฝ่ายนิเทศและผู้บริหารนิเทศจะต้องยึดหลักสำคัญร่วมกัน 3 ประการ คือ

1. มีความเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
2. กำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้ให้แน่ชัด
3. การแบ่งงานหรือมอบหน้าที่ปฏิบัติงานให้กับบุคคลอื่น ควรคำนึงถึงความสามารถและความพอใจของแต่ละบุคคล²

สาบ ภาณุรัตน์ กล่าวว่า กระบวนการนิเทศศึกษามีหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศเพื่อการแก้ไข (Correction) หมายถึง ทำการนิเทศเพื่อแก้ไขสิ่งที่ผิดใหญ่ก สิ่งที่ไม่ดีให้ดีขึ้น
2. การนิเทศเพื่อการป้องกัน (Prevention) หมายถึง ทำการนิเทศเพื่อเตรียมการวางแผนแก้ปัญหาไว้ก่อน
3. การนิเทศเพื่อก่อ (Creation) หมายถึง ทำการนิเทศเพื่อวางแผนเสริมสร้างความเจริญต่อไปในอนาคต ซึ่งเป็นผลเพิ่มเติมต่อเนื่องจากการแก้และการป้องกันนั่นเอง ทั้งนี้เพราะการแก้กับการป้องกันยังไม่ก่อให้เกิดความเจริญ ดังนั้นจึงต้องวางแผนจัด

¹ Jane Franseth, Supervision as Leadership (New York: Row, Peterson and Co., 1961), pp.23 - 28.

² Glen G. Eye, Lanore A. Netzer and Robert D. Krey, Supervision of Instruction, 2d ed. (New York : Harper and Row Publishers, 1971), p.52.

สิ่งที่จะก่อให้เกิดความเจริญในอนาคต เพิ่มเติมอีกประการหนึ่ง

4. การนิเทศเพื่อเกิดการสร้างสรรค์ (Creation) หมายถึง ทำการนิเทศ เพื่อให้เกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ โดยเพ่งเล็งในด้านสติปัญญา ความรู้ และความคิดริเริ่ม เพื่อพัฒนากิจการงานให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น¹

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้หลักในการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาคือปรัชญา
2. การนิเทศการศึกษาต้องการความร่วมมือ
3. การนิเทศการศึกษาเป็นงานสร้างสรรค์
4. การนิเทศการศึกษายังให้เกิดผลในทางบวก²

เฟรด ซี เอเยอร์ (Fred C. Ayer) กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการนำหลักการไปใช้โดยสรุปมีดังนี้

1. ลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล (Personal Idiosyncrasies) ซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ความสามารถ ความต้องการ ฯลฯ ของแต่ละบุคคล ทั้งค่านิยมและผู้ที่ได้รับการนิเทศทางมีลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของตนเอง บุคคลหนึ่งอาจยอมรับหลักการอย่างหนึ่ง ขณะที่เกี่ยวข้องกับอีกบางหลักการอื่น ๆ ดังนั้นความสำเร็จของการนิเทศ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับหลักการแต่เพียงอย่างเดียว แต่ความเข้าใจถึงแรงขับของมนุษย์และลักษณะนิสัยของเขาเป็นสิ่งจำเป็นมาก

2. นโยบายการบริหาร (Administrative Policy) นโยบายการบริหาร

¹ สาย ภาณุรัตน์, คู่มือนิเทศการศึกษา 2508, หน้า 43 - 47.

² กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือนิเทศการศึกษาภาคปฏิบัติ (พระนคร : โรงพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2512), หน้า 27.

มีอิทธิพลมากต่อจุดมุ่งหมาย ขอบข่าย และวิธีในการนิเทศการศึกษา หลักแห่งการนิเทศจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร นโยบายการบริหารอาจจะเข้มงวดหรือปล่อยตามสบาย อาจจะเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ก็ย่อมมีอิทธิพลต่อระบบงานนิเทศอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการแน่นอนว่าย่อมมีบางสิ่งบางอย่างที่ขัดแย้งกับหลักการนิเทศการศึกษายิ่งน้อย¹

หลักการนิเทศการศึกษาจากแนวความคิดและทัศนะของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้ให้ข้างต้นนี้ พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ทั้งจักต้องยึดถือปรัชญาการศึกษาของชาติ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน รู้จักใช้กระบวนการหมู่พวกทำงานเป็นหมู่คณะ อาศัยหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้เป็นประโยชน์ในการประสานงานและเผยแพร่ข่าวสาร อย่าใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นใหญ่ จะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและคอยให้กำลังใจ ตลอดจนยอมรับในความสามารถของครู ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ พัฒนาครูให้เกิดความคิดในการสร้างสรรค์ ในการดำเนินงานร่วมกับครู จะต้องใช้วิธีการง่าย ๆ และเป็นกันเองหรือการเข้าถึงครูเป็นหลักในการทำงานที่สำคัญก็คือ จะต้องรู้จักประเมินผลการทำงานของครูและตัวศึกษานิเทศก์เองด้วย

เทคนิคของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะความสามารถ และวิธีการต่าง ๆ ที่ศึกษานิเทศก์จะนำมาใช้ ซึ่ง บาร์, เบอร์ตัน และ บรูคเนอร์ (Barr, Burton and Brueckner) ได้กล่าวถึงวิธีการนิเทศที่จะถือได้ว่าเป็นเทคนิคการปรับปรุงการสอนไว้ดังนี้

¹ Fred C. Ayer, Fundamental of Instructional Supervision (New York : Harper and Brothers Publishers, 1954), pp. 46 - 48.

1. กลไกกลุ่ม (Group Devices)

ก. เทคนิคที่จะต้องลงมือทำ (Doing techniques)

1. การประชุมปฏิบัติการ (Work shops)
2. กรรมการต่าง ๆ (Committees)

ข. เทคนิคที่ต้องใช้การติดต่อสื่อสารทางวาจา (Verbal Techniques)

1. การประชุม (Staff meeting)
2. การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (Group Counseling)
3. การให้เรียนวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย (Course

work)

4. การให้อเอกสารทางการศึกษา (Documentary Aids)

5. การกำหนดหนังสือให้อ่าน (Directed Reading)

ค. เทคนิคที่ต้องใช้การสังเกต

1. การสังเกต (Directed Observation)
2. การทัศนศึกษา (Field Trips)
3. การสัมมนา โดยการท่องเที่ยว (Travel Seminar)
4. ใส่อุปกรณ์ (Audiovisual Aids)

2. กลไกในการนิเทศเป็นรายบุคคล (Individual Devices)

ก. เทคนิคที่ต้องใช้การมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสอนทั้งหมด (Participation in the Total Teaching Act)

2. การแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล (Individual Problem Solving)

ข. เทคนิคการใช้ภาษา

1. การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Conferences)
2. การจัดให้มีการปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดการปรับตัว (Adjustment

Counseling)

ค. เทคนิคการสังเกต

1. การสังเกตโดยตรง (Directed Observation)
2. การเข้าเยี่ยมเยือนระหว่างกันและกัน (Intervisitation)¹

นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคอื่น ๆ อีก เช่น การทดลอง การทดสอบและวัดผล การวิจัย ฯลฯ เป็นต้น

กวิน เจ ไมเนอร์ (Gwynn J. Minor) ได้แบ่งการนิเทศการศึกษาเป็นการนิเทศเป็นรายบุคคล (Individual Devices) และการนิเทศเป็นกลุ่ม (Group Devices) นั้น ในการนิเทศเป็นรายบุคคลเขาได้เสนอแนะไว้หลายประการ ดังนี้

1. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Classroom Observation)
2. การทดลองในห้องเรียน (Classroom Experimentation)
3. การปรึกษาหารือ (The Conference of Interview)
4. การพาครูไปเยี่ยมเยือนและสังเกตการสอน (Intervisitation and Observation)
5. การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับสอน (Selected of Materials for Teaching)

6. การประเมินผลตนเอง (Self - Evaluation)

สำหรับการนิเทศเป็นกลุ่มนั้น Gwynn ได้เสนอเทคนิคไว้หลายประการ คือ

1. การจัดตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน (Committees)
2. กลุ่มศึกษาวิชาการ (Course Work)
3. ห้องปฏิบัติการหลักสูตร (Curriculum Laboratory)

¹ Barr, Burton and Brueckner, Supervision Democratic Leadership in Improvement of Learning, p.17.

4. การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip for Staff Personnel)
5. การฟังคำบรรยาย (Institutes and Lectures)
6. การอ่านเฉพาะเรื่อง (Directed Reading)
7. การสาธิตการสอน (Demonstration Teaching)
8. การอภิปราย (Panel or Rorum Discussion)
9. ห้องสมุดเฉพาะวิชา (Professional Libraries)
10. องค์การวิชาชีพและการประชุมทางวิชาชีพ (Professional Organization and Meeting)
11. ป้ายนิเทศ (Supervisory Bulletins)
12. การพบปะและการประชุมครู (Teacher Meeting)
13. การประชุมปฏิบัติการ หรือการประชุมกลุ่ม (Workshop or Group Conferences)¹

ส่วน สาย ภาณุรัตน์ ได้ให้เทคนิคในการนิเทศไว้ดังนี้

1. เทคนิคภัยวิภกัย (ข้อชาย) โดยฟังเขาก่อนแล้วค่อย ๆ ขยายความรู้ของเราต่อไปภายหลัง (เทคนิคอันนี้ใช้กับคนที่พุ่มมาก ๆ)
2. เทคนิคป้อมขมมนมเนย หมายถึง เอาสิ่งที่จะทำได้ให้เขาทำเสียก่อน
3. เทคนิคชวนพาที เห็นเขานิ่งเฉย ๆ ก็ต้องชวนคุยนิเทศ ชวนเขาให้ทำงาน
4. เทคนิคสาธิต ทำให้เขาดูเมื่อเขาสนใจอยากจะรู้ ขณะสาธิตอย่าให้หยุดเฉย ๆ เขาต้องทำงานร่วมกับเราไปด้วย ให้ความสนิทสนมกับเขาอย่าให้กลัวเรา
5. เทคนิคเสนอแนะ เสนอแนะการทำงานให้แก่ครู แต่จะสำเร็จเป็นบางแห่ง

¹ Gwynn J. Minor, Theory and Fractice of Supervision (New York : Dodd, Mead and Company, 1961), pp. 326 - 344.

สำหรับการนำเอาเทคนิคในการนิเทศมาใช้นั้น สาย ภาณุรัตน์ ได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเข้าไปหาบุคคล (Approach)

ระยะที่ 2 ชั้นใช้เทคนิค (Apply)

ในชั้นการใช้เทคนิคต้องวิเคราะห์บุคคลที่เราติดต่อด้วย ต้องรู้ความนิยมมีธรรมชาติอย่างไรเสมอ จึงจะทำให้การใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วประสบผลตามจุดหมายที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า เทคนิคการนิเทศการศึกษานั้นนับว่า มีความสำคัญและจำเป็นยิ่ง เพราะมีส่วนช่วยให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมที่จะกระทำทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาแก่เด็กและครู อันเป็นการสนองนโยบายและจุดประสงค์ของการศึกษา โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมและความเหมาะสม ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์อยู่ทุกขณะ สำหรับเป้าหมายของการนิเทศการศึกษาในปัจจุบัน คือ การใช้ความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น และทันต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในด้านวิชาการเสมอ การที่ศึกษานิเทศก์จะใช้วิธีการหรือแนวทางใด ๆ ในการนิเทศการศึกษา ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ สภาพแวดล้อมและขีดความสามารถของตัวศึกษานิเทศก์เองแต่ละคนด้วยว่า จะมีมากน้อยเพียงไร ในอันที่จะบันดาลให้การนิเทศการศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยที่น่าสนใจมีทั้งของต่างประเทศและของไทย ซึ่งได้นำมากล่าวสรุป

¹ สาย ภาณุรัตน์, "เทคนิคและวิธีการนิเทศ", ศน.15 (พระนคร : หน่วยศึกษานิเทศก์, 2513), หน้า 19 - 20.

โดยสรุปได้ดังนี้

ฮาร์โรลด์ สเปียร์ (Harold Spears) ได้สำรวจความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์จำนวน 35 คน เกี่ยวกับเรื่องการแบ่งเขตในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ได้รับคำตอบดังนี้

กิจกรรมการนิเทศ	เวลาที่ใช้
การทำงานร่วมกับครู	45 %
การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การสอน	10 %
การสาธิตการสอน	5 %
การจัดประชุมหรือร่วมประชุมกับครู	11 %
ทำการวิจัยและวางแผนงาน	14 %
ทำงานเกี่ยวกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง	9 %

ค.ศ.1957 เกรซ แอล อัดัมส์ และ ลูซิล โบวี่ (Grace L. Adams and Lucille Bowie) ได้ทำการศึกษาเรื่อง How We Learn : Implication for Supervision ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า "การนิเทศการศึกษามีหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงคือการให้บริการแก่ครู ไม่ใช่เป็นผู้บังคับบัญชา"²

ต่อมาในปี ค.ศ.1958 เกรซ คิมบลิว เคิร์ตซ์ (Grace W. Kurtz) ได้ศึกษาเรื่อง An Intern Experience Elementary School Supervision ผลการวิจัยพบว่าศึกษานิเทศก์มีหน้าที่และรับผิดชอบโดยตรงต่อคณะครูและผู้บริหารในเรื่องการประสานการแนะนำและการจูงใจครูสังเกตการสอน สาธิตการสอน วางโครงการนิเทศ เข้าร่วมการฝึกอบรมและสัมมนาทางการศึกษา เป็นที่ปรึกษาและ

¹Harold Spears, Improving the Supervision of Instruction (New York : Prentice - Hall, 1954), p.175.

² Grace L. Adams and Lucille Bowie, "How We Learn: Implications for Supervision", Education 78 (December 1957) : 211 - 215.

วิทยาการหลักสูตร ปฐมนิเทศครูใหญ่และนักเรียนครู ประเมินผลความก้าวหน้าและผลที่ได้รับจากการศึกษา วางโครงการร่วมกับครูใหญ่ เสนอโครงการทางการศึกษาและเข้าร่วมในโครงการศึกษาของรัฐ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองชุมชนกับโรงเรียน บริการให้คำปรึกษาและอื่น ๆ ¹

นอกจากนี้ ใน ค.ศ. 1961 แคโรลีน กัสส์ (Carolyn Guss) ได้ศึกษาถึงความรู้สึกของครูที่มีต่อการนิเทศ ปรากฏว่า "ครูเห็นว่าการนิเทศยังไม่เป็นศูนย์กลางในการปรับปรุงการเรียนการสอน และยังไม่ได้เตรียมช่วยในการสอน และพบว่าครูต้องการการนิเทศที่ช่วยพวกเขาในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน"²

ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 กลอเวอร์ โคซิล คาร์ลตัน (Glover Cocil Carlton) ได้ทำการศึกษาบทบาทของศึกษานิเทศก์ที่เป็นจริงตามทัศนะของครูประถมศึกษา จำนวน 1,044 คน ครูใหญ่ 52 คน ผลปรากฏว่า บทบาทของศึกษานิเทศก์ที่เป็นจริงนั้น ได้แก่การช่วยเหลือพัฒนาโครงการสอน ช่วยงานประจำเกี่ยวกับการบริหาร ช่วยกำหนดนโยบายของโรงเรียน ร่วมมือในการประชุมครู และช่วยคัดเลือกแบบเรียน ส่วนบทบาทในอุดมคตินั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวางแผนเตรียมการเยี่ยมโรงเรียน เพื่อสังเกตการสอนช่วยเหลือครูจัดเนื้อหาวิชา คัดเลือกอุปกรณ์การสอน และทำโครงการสอน³

¹ Grace W. Kurtz, "An Intern Experiences Elementary School Supervision", Administration and Supervision, 44 (May 1958) : 147 - 158.

² Carolyn Guss, Supervision : Emerging Profession (Washington D.C. : Sixteen Street, 1969), pp. 84 - 86.

³ Glover Cocil Carlton, "Dissertation Abstracts International A Humanities and Social Sciences", (Microfilm 1971 V.31 No. 9), p. 4406 - A.

ปี พ.ศ. 2512 ระเบียบ เพชรประสิทธิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการนิเทศการศึกษา ในจังหวัดพระนครและจังหวัดใกล้เคียง" ผลการวิจัยพบว่า "ปัญหาสำคัญซึ่งศึกษานิเทศก์เห็นว่าควรปรับปรุงมากที่สุดก็คือ ปัญหาการขาดอุปกรณ์เครื่องมือใช้ในการนิเทศ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนยานพาหนะ ทำให้การเดินทางไปปฏิบัติงานไม่ได้รับความสะดวกและเกิดความล่าช้า"¹

ในพุทธศกเดียวกัน บุรณัยก แสงสิริกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ส่วนกลาง ในกระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า หน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ตามที่ปฏิบัติอยู่จริงและความอุดมคติที่อยู่ในระดับความสำคัญสูงตรงกัน คือ การจัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมครูประจำการ พัฒนาและนิเทศการใช้คู่มือครู หลักสูตร โครงการศึกษาและประมวลการสอน การช่วยประสานงานระหว่างผู้บริหารกับฝ่ายวิชาการ สารวจปัญหาและอุปสรรคทางการนิเทศการศึกษา นำผลการวิจัยที่ตีพิมพ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ตรวจและนิเทศงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย วางโครงการสอน ให้คำปรึกษาหารือแก่ครู เป็นรายบุคคลและเป็นหมู่คณะ สังเกตการสอนของครู และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนการสอน นิเทศติดตามผลงานของศึกษานิเทศก์และครู ตลอดจนเสนอแนะการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน"²

ในปี พ.ศ. 2515 ฉลอง บุญญานันต์ ได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษา สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า อัตรากำลังของศึกษานิเทศก์

¹ ระเบียบ เพชรประสิทธิ์, "ปัญหาการนิเทศการศึกษาในจังหวัดพระนครและจังหวัดใกล้เคียง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 57.

² บุรณัยก แสงสิริกุล, "การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 86.

ยังขาดอยู่คิดเป็นร้อยละ 20.37 หมวดวิชาที่ขาดมากที่สุดได้แก่ หมวดวัดผลการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 17.36 การที่อัตรากำลังไม่เพียงพอเช่นนี้ ย่อมเป็นปัญหาต่อการปฏิบัติงานอย่างแน่นอน ส่วนศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานในหน้าที่มากที่สุดมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 19.95 เหมาะสมมากร้อยละ 43.78 เหมาะสมปานกลางร้อยละ 30.16 และมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานในหน้าที่น้อยคิดเป็นร้อยละ 6.11 และพบว่าศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความสามารถสูงมักจะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพในหน่วยงานอื่น ปัญหาในด้านการปฏิบัติงาน ศึกษานิเทศก์ต้องทำงานหลายอย่างตั้งแต่การโรง เติมนถึงวิทยากร ผู้บังคับบัญชา มักจะมอบงานอื่นนอกเหนือจากค่านิเทศการให้ทำ นอกจากนี้ ศึกษานิเทศก์ก็ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย จึงต้องใช้เวลาไปในการประสานสัมพันธ์ติดต่อขอความร่วมมืออยู่เสมอ ในด้านการขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องใช้ ทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า ขาดประสิทธิภาพ ส่วนในด้านการใช้อำนาจในการนิเทศการศึกษานั้น กฎหมายระบุว่า ศึกษานิเทศก์ก็เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจโรงเรียน แต่นโยบายของกรมมุ่งในค่านิเทศเพื่อพัฒนาตัวครูในฐานะวิทยากร มุ่งสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้ความอบอุ่นแก่ครู แต่ศึกษานิเทศก์จะต้องรายงานผลการนิเทศต่อศึกษาธิการจังหวัด จึงทำให้ครูไม่แน่ใจว่า ศึกษานิเทศก์มาช่วยครูหรือมาจับผิด จึงมีปัญหาค่านิเทศความร่วมมือของครู¹

ในปีเดียวกัน ชีระเพท ทองสถิตย์ ได้วิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ควรมีอายุระหว่าง 30 - 50 ปี มีวุฒิทางการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอนมาอย่างน้อย 15 ปี และควรจะทำการนิเทศได้อย่างน้อย 3 วิชา ส่วนในการปฏิบัติงานจริงของศึกษานิเทศก์นั้นปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานน้อยเกินคาด ไม่สนองความต้องการของครู ครูต้องการให้ศึกษานิเทศก์ไปช่วยเหลือแนะนำบ่อย ๆ ปฏิบัติตนเป็นกันเองกับครู ไม่ต้องการให้ปฏิบัติตน

¹ ฉลอง บุญญานันต์, รายงานการวิเคราะห์ปัญหาการนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2515), หน้า 3 - 6.

เป็นผู้บังคับบัญชาหรือวางคนเคร่งขรึม ต้องการให้เขาเยี่ยมชมชั้นการสอน สาธิตการสอน แนะนำวิธีสอนแบบใหม่ ๆ การนำอุปกรณ์ การประเมินผลการศึกษา ช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอน ต้องการคำแนะนำในหมวดวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และบรรยายทางวิชาการ เฉพาะเนื้อหาสาระที่สำคัญ มีกิจกรรมประกอบให้เกิดความสนุกเพลิดเพลิน

ส่วนผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์นั้น ครูมีความรู้สึกว่าการศึกษานิเทศก์ช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้เพียงเล็กน้อย ช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับปานกลาง ในด้านการแนะนำ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การประเมินผลการศึกษา การวิเคราะห์คุณค่าทดลองส่วนมากไม่ตรงกับความต้องการของครูซึ่งครูต้องการมาก แต่ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติ น้อย ในด้านมนุษยสัมพันธ์ การให้กำลังใจ การประสานงาน การแบ่งงาน การรับฟังเหตุผล และเป็นประชาธิปไตย ส่วนมากศึกษานิเทศก์ปฏิบัติได้ใกล้เคียงกับความต้องการของครู แต่ การแสดงตนเป็นคนเด่น ก้าวไกลเรื่องของผู้อื่นยังมีปรากฏอยู่ ซึ่งครูไม่ต้องการ สำหรับการ ปฏิบัติงานด้านการผลิตจัดหาประมวลการสอน คู่มือครู โครงการสอน และหนังสือส่วนมาก ศึกษานิเทศก์ก็พยายามจัดหาให้ครูและสนองความต้องการของครูได้พอสมควร แต่การผลิต เอกสาร วารสาร เสนอแนะทางวิชาการ เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ การจัดศูนย์วิชาการและการ บรรยายทางวิชาการยังมีเป็นส่วนน้อยไม่ตรงกับความต้องการของครู นอกจากนี้ทัศนคติ ของครูที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์นั้น เป็นไปในทางที่ไม่ดีด้วย¹

จากผลการวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศ ตามที่เถกกล่าวมาแล้วนี้ น่าจะเป็น ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของผู้ที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก หากจะได้นำเอาผลการวิจัยไปพิจารณาเพื่อศึกษาถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ผ่านมาและ หาทางแก้ไขให้เกิดมีขึ้นอีก หรือศึกษาถึงข้อบกพร่องที่คาดว่าจะเกิดมีขึ้น แล้วหาแนวทางใน

¹ ชีร เทพ ทองสถิตย์, "ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของ ศึกษานิเทศก์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า จ - ฉ.

การป้องกันไว้ก่อนที่จะเกิดข้อบกพร่องขึ้นได้ ทั้งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้การปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษาได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย